

Gaja Kos

Jelka Godec Schmidt: *Potovalnik*.

Ilustrirala Jelka Godec Schmidt. Ljubljana: Mladinska knjiga (Knjižnica Sinjega galeba), 2012.

Jelko Godec Schmidt seveda vsi poznamo. Čeprav! Poznamo jo kot izvrstno ilustratorko, tudi ustvarjalko avtorskih slikanic, ne pa kot pisateljico oziroma avtorico daljših mladinskih besedil. Izid njenega fantazijskega romana *Potovalnik* je bil torej eno bolj zanimivih knjižnih presenečenj lanskega leta. Mimogrede, v kolikor ste ob naslovu pomislili, da je Potovalnik nekakšen stroj, s katerim se potuje, ste se zmotili, kajti izkaže se, da je Potovalnik "le" črna knjižica; z njeno pomočjo se resda potuje, a na lasten pogon.

Je pa stroj, s katerim se potuje – ne samo iz enega nadstropja v drugega, pač pa šokantno dlje – v našem primeru dvigalo. Vse skupaj se začne, ko šestošolec Filip pomotoma pritisne več tipk in se namesto v devetem nadstropju znajde v letu 1969. No, vsaj stolpnica je ista, česar seveda ne moremo trditi za stanovalce. Med slednjimi so tudi profesor Ulrik, znanstvenik, ki raziskuje prostor in čas, njegova žena in njuna vnukinja Liza. Za incident z dvigalom je seveda odgovoren prvi, ki je svojo napako pripravljen popraviti, a je jasno, da ne bo šlo samo s pritiskom na pravo zaporedje gumbov. Šlo bo, pa še to brez zagotovila o končnem uspehu, le s pomočjo grofa Ruperta von Fidlerja, ki se seveda (!) ne nahaja niti v istem času niti v istem prostoru kot četverica. Začne se vznemirljivo in naporno potovanje iz ene nenavadne dežele v drugo, med katerimi obstajajo posebni prehodi, označeni v *Potovalniku*. K potovanju, kot se spodobijo, spadajo tudi posebna oblačila in malica, geslo in poseben pozdrav raziskovalcev prostora in časa (ki sta sicer bolj za okras in v zgodbi ne odigrata kakšne posebne vloge) ter tabletko – zelena za razumevanje tujih govoric in rožnata za odpornost proti neznanim boleznim. Filip se kmalu neha čuditi vsem nenavadnostim, ker zna biti konec koncev to precej utrudljivo, prav tako pa potlači tudi misli o svoji negotovi prihodnosti:

“O prihodnosti ni hotel premišljevati, ta je tako ali tako sama z dolgimi koraki stopala proti njemu.”

Potovanje se torej začne, in seveda ni pomemben cilj, ampak pot; no, za Filipa je v resnici pomemben cilj, za bralca pa vendarle predvsem pot, kajti cilj lahko sluti, pot pa je tista, na kateri se zgodi toliko zanimivega. Je slikovita – enkrat vabljiva in drugič neizprosna, kajti na njej prežijo nevarnosti v obliki vojsk, ljubkih, a krvoločnih kosmatih živalic krohotcev, glavonogov, ki hočejo ubiti vsakogar, ki je drugačen od njih (njihovo poimenovanje dobro pojasni opis njihove prostočasne dejavnosti: “Kadar imajo le trenutek časa, si vtaknejo glavo med noge in prosijo za nasvet svojega vladarja. Ali se mu zahvalijo.”) in drugih. Tudi ko ne gre za nevarnosti, je pot polna presenečenj – v deželi, imenovani Trojka (vse so poimenovane številčno), je na primer moč srečati tako občutljive ljudi, da dejansko postanejo grdi, če o njih grdo misliš, ali zrastejo, če zanje misliš, da so veliki, in tako naprej. V Dvanajstici živijo najbolj pusti ljudje, kar sta jih Liza in Filip kadar koli srečala, ljudje, ki ne poznajo koncepta daril in najboljšim prijateljem zaračunavajo hrano in posteljo. Trinajstico naseljujejo velikani, ki so vselej dobre volje, med njimi tudi Bru Thalia, ki se le nerada odpove dobrim pretepom, v Štirinajstici naletijo na ljudi, ki si ne le vsak dan spremenijo ime, temveč znajo tudi brati misli, kar v praksi pomeni, da klepetajo v tišini in se zabavajo molče. Jelka Godec Schmidt torej pokaže smisel za nenavadno, bizarno, prismuknjeno in, kar je najpomembnejše, izvirno, kar pride do izraza tudi ob različnih pogruntavščinah in izumih, ki se pojavljajo v zgodbi.

Najpozneje na tem mestu je treba omeniti Baruha, prav tako popotnika in raziskovalca (a s črno piko zapisanega pri svojih stanovskih kolegih), ki Lizi in Filipu že precej na začetku potovanja, medtem ko sta babica in dedek v Trojki zaposlena z družabnimi obveznostmi, izmakne dragoceni Potovalnik. Otrokoma ne preostane drugega, kot da se nemudoma podata za njim, pri čemer navsezadnje nanese tako, da zmikavt postane njun sopotnik (izkaže se, da konec koncev sploh ni tako slab), saj ugotovijo, da imajo isti cilj – Sedmico oziroma grofa Ruperta. Ko napredujejo iz dežele v deželo, se jim spotoma pridruži še nekaj drugih (motiv prvega pridruženega člana Sivega Kamna sicer ni znan), ki vsak po svojih močeh prispevajo k čim varnejšemu potovanju in približevanju cilju. Tako roman pravzaprav nima enega samega izrazitega junaka, saj se s kakšno idejo ali spretnostjo vsakič izkaže nekdo od družbice; Filip je torej – morda nekoliko proti pričakovanjem – precej neizrazit junak, njegov značaj pa v teku zgodbe ostane skoraj neizoblikovan (sploh v primerjavi z Lizinim, pravzaprav pa tudi z večino drugih).

Vpogleda v Potovalnik pa nimajo samo Baruh, Liza, Filip in ekipa, pač pa tudi bralec, in sicer v obliki zemljevidov posameznih dežel, ki jih je natančno izrisala avtorica in s pomočjo katerih si lahko ustvarimo jasno sliko o različnih in raznolikih prizoriščih. Simboli na zemljevidih niso le običajni (na primer za cesto, pot, prelaz itd.); na njih so označena tudi varna zavetja, nevarne živali, nahajališča pitne vode, prepovedana območja itd., pojavijo pa se tudi zanimiva krajevna imena. Za pravilno tolmačenje simbolov poskrbi legenda na koncu knjige.

Kar ostane nekoliko manj prepričljivo oziroma je manj razumljivo pojasnjeno, je razlaga prehodov na koncu romana, ob kateri se mi je zastavilo vprašanje, kako so prehodi v Potovalniku lahko *fiksni*, če pa naj bi med Zemljo in nekim drugim planetom samo *včasih* obstajali časovno-prostorski prehodi? Prav tako se bralec lahko vpraša, kako sta v Sedmico brez Potovalnika pripotovala Lizina babica in dedek (tam se namreč na koncu vsi srečajo) – Liza sicer omeni, da zna dedek Potovalnik na pamet, a sam dedek na začetku knjige otrokoma zabiča naslednje: “Tele knjižice, draga moja, ne smemo izgubiti za nič na svetu! [...] Kajti brez nje smo izgubljeni. In ko rečem izgubljeni, mislim zares izgubljeni! Brez nje se niti vrniti ne moremo.” Pravkar omenjeno pa seveda ne vpliva na osrednji, bistven del romana, ki je, kot že rečeno, ustvarjen iz bogate in izvorne domišljije, spretno napisan in mu tudi humor ni neznan kategorija.